การกระจายตัวของความเร็วคลื่นเฉือน บริเวณอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ (NEAR SURFACE SHEAR WAVE VELOCITY DISTRIBUTIONS IN AMPHOE MAUNG, CHANG WAT CHIANG MAI)

จัดทำโดย นายภิรายุ สุริชัยพาณิชย์ 4932721023

อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ ดร.ฐานบ ธิติมากร

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงงานวิทยาศาสตร์บัณฑิต ปีการศึกษา 2553 คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วันที่ส่ง ...../...../

(คร.ฐานบ ธิติมากร) อาจารย์ที่ปรึกษาโครงงาน

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนขอขอบพระคุณบุคคลหลายท่านที่ได้ให้ความรู้ คำแนะนำ กำลังใจ รวมทั้งความ ช่วยเหลือด้านต่างๆ ซึ่งช่วยให้โครงงานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ดี อาทิ

อาจารย์ คร. ฐานบ ธิติมากร (อาจารย์ที่ปรึกษาโครงงาน) หากปราศจากอาจารย์ โครงงาน เล่มนี้คงไม่สำเร็จสมบูรณ์เท่านี้

อาจารย์ สันติ ภัยหลบลี้ (กรรมการผู้ตรวจโครงงาน) สำหรับความรู้ด้านแผ่นดินไหว หนังสือต่างๆ และกำแนะนำมากมาย รวมทั้งมุมมองในแง่ดี

อาจารย์ บุศราศิริ ธนะ (กรรมการผู้ตรวจโครงงาน) สำหรับคำแนะนำดีๆที่แนบคืนมากับ รายงานความก้าวหน้า

คุณ สุเมธ พันธุวงศ์ราช ธีรพงศ์ จิรัฐิติภัทร์ และพรเลิศ เจียมจรัสรังษี (นิสิตภาควิชา ธรณีวิทยา) สำหรับความช่วยเหลือในการเก็บข้อมูล

และสุดท้ายขอขอบพระคุณครอบครัวของข้าพเจ้า รวมทั้งผู้ที่คอยให้ความช่วยเหลือและ กำลังใจหลายท่านที่มิได้เอ่ยนามไว้ ณ ที่นี้

Title (Englisl	h) :	NEAR SURFACE SHEAR-WAVE VELOCITY DISTRIBUTIONS IN
		AMPHOE MUANG CHANGWAT CHIANG MAI
Title (Thai)	:	การกระจายตัวของความเร็วคลื่นเฉือนระดับตื้น บริเวณอำเภอเมือง
	จังหว่	วัดเชียงใหม่
Student	:	Mr. PIRAYU SURICHAIPANICH
ID	:	4932721023
ADVISOR	:	Dr. THANOP THITIMAKORN
YEAR	:	2009

ABSTRACT

The shear wave velocity (Vs) of near surface soil is very important parameter in geotechnical earthquake engineering design. To get the Vs profile of soil, it generally acquires additional data obtained from borehole technique which is very expensive and time consuming. In this study, the Vs profile is carried out using the Multichannel Analysis of Surface Wave (MASW) on 44 sites in Amphoe Muang, Changwat Chiang Mai. Moreover, the weighted average Vs down to 30 meters (Vs₍₃₀₎) was calculated for each site. Site class was then assigned to each MASW sites based on the recommendations of the 1997 National Earthquake Hazards Reduction Program (NEHRP) provisions to develop the site classification map of the study area. Based on the Vs₍₃₀₎ the major part of the study area are predominantly classified as site class "D" with the average Vs₍₃₀₎ of 298 m/s. Likewise, those sites located in the northwestern part of the area which are generally colluvial and some part of alluvial deposits have Vs₍₃₀₎ greater than 360 m/s; therefore site class "C" has been assigned to them. As recommended by NEHRP, the soils with the lower shear-wave velocity values will experience more earthquake ground shaking than those of the bedrock due to the wave amplifying properties of the soil. Hence, the results of this study implied that the major part of the study area may experience a substantial ground shaking due to amplification of the soft soils.

NEAR SURFACE SHEAR-WAVE VELOCITY DISTRIBUTIONS
IN AMPHOE MUANG CHANGWAT CHIANG MAI
: การกระจายตัวของความเร็วคลื่นเฉือนบริเวณอำเภอเมือง จังหวัด
เชียงใหม่
: นายภิรายุ สุริชัยพาณิชย์
: 4932721023
ดร.ฐานบ ชิติมากร
: 2552

บทคัดย่อ

ความเร็วคลื่นเฉือน (Shear-wave Velocity) บริเวณผิวดินเป็นตัวแปรหนึ่งที่สำคัญสำหรับ วิสวกรรมธรณีแผ่นดินไหวในการออกแบบรากฐานโครงสร้างทางวิสวกรรมในบริเวณเสี่ยงภัยของ แผ่นดินไหว หนึ่งในบริเวณดังกล่าวคือพื้นที่สึกษาในบริเวณอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ความเร็วคลื่นเฉือนของดินสามารถทำการวัดได้หลายวิธีทั้งในสนามและในห้องปฏิบัติการ ซึ่งใช้ เวลานานและมีค่าใช้จ่ายที่สูง ปัจจุบันนี้ได้มีการพัฒนาวิธีการวัดค่าความเร็วคลื่นเฉือนใน สนามที่มีราคา ถูกและสามารถทำได้รวดเร็ว วิธีนี้เรียกว่า การสำรวจคลื่นไหวสะเทือนผิวดินแบบ หลายช่องรับสัญญาณ (Multi-channel Analysis of Surface Wave (MASW)) ซึ่งมีทั้งหมด 44 จุด ในพื้นที่ศึกษา นอกจากนี้ยังคำนวณค่าความเร็ว คลื่นเฉือนเฉลี่ยที่ระดับความลึก 30 เมตร (Vs₍₃₀₎) สำหรับกำหนดประเภทของความเร็วคลื่นเฉือนซึ่งเป็นพื้นฐานของข้อกำหนด NEHRP ปี ค.ศ.1997 (National Earthquake Hazards Reduction Program) ในการทำแผนที่จำแนกดินใน พื้นที่ศึกษา โดยค่า Vs₍₃₀₎ ส่วนใหญ่ของพื้นที่อยู่ในประเภท D มีค่าเฉลี่ยที่ 298 เมตรต่อวินาที นอกจากนี้บริเวณตะวันตกเฉียงเหนือของพื้นที่ซึ่งดินส่วนใหญ่เป็นตะกอนเชิงเขาประกอบกับ ตะกอนแม่น้ำบางส่วน มีค่า Vs₍₃₀₎ มากกว่า 360 เมตรต่อวินาที ดินบริเวณนี้จึงจัดอยู่ในประเภท C

จากการแนะนำโดย NEHRP ดินที่มีความเร็วคลื่นเฉือนต่ำมีการขยายการสั่นสะเทือนจาก การเกิดแผ่นดินไหวมากกว่าดินที่มีความเร็วคลื่นเฉือนสูง ดังนั้นผลจากการศึกษาบอกเป็นนัยว่า พื้นที่ส่วนใหญ่ของพื้นที่ศึกษามีคุณสมบัติขยายการสั่นสะเทือน

	ູ	
ส	າຮາເຄ	

หัวข้อ	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	А
บทคัดย่อ (ภาษาอังกฤษ)	В
บทคัดย่อ (ภาษาไทย)	С
บทที่ 1 : บทนำ	1
ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย	1
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	2
วัตถุประสงค์	4
ขอบเขตการศึกษา	4
บทที่ 2 : ธรณีวิทยาทั่วไป	5
ลักษณะทางธรณีวิทยาทั่วไปของแอ่งเชียงใหม่-ลำพูน	5
ลักษณะทางธรณีวิทยาทั่วไปของพื้นที่ที่ศึกษา	6
ลักษณะทางธรณีวิทยาโครงสร้าง	9
บริเวณที่มีความเสี่ยงต่อภัยแผ่นดินใหวสูงในประเทศไทย	11
ค่าอัตราเร่งสูงสุดของพื้นดิน	12
บทที่ 4 : ผลที่ได้และการแปลผล	26
บทที่ 5 : อภิปรายและสรุปผล	30
เอกสารอ้างอิง	32
ภาคผนวก	34
ภาคผนวก ก ข้อมูล MASW	34
ภาคผนวก ข ความเร็วคลื่นเฉือน ณ ความลึกต่างๆ	42

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
ตารางที่ 3.1 หน่วยตะกอนในพื้นที่	20
ตารางที่ 4.1 ค่าความเร็วคลื่นเฉือนและการจำแนกประเภทพื้นที่ ณ ตำแหน่งที่เก็บข้อมูล MASW	27
ตารางที่ 5.1 ค่าความเร็วคลื่นเฉือนเฉลี่ยของตะกอนแต่ละหน่วย	30

สารบัญรูปภาพ

รูปภาพ	หน้า
รูปที่ 1.1 พื้นที่ศึกษา	4
รูปที่ 2.1 ตัวอย่างชั้นตะกอน บริเวณริมแม่น้ำปิง	6
รูปที่ 2.2 ภาพตัดขวางแนวเหนือ - ใต้ ของ typical subsoil ในพื้นที่ศึกษา	7
รูปที่ 2.3 ภาพตัดขวางแนวตะวันออก - ตะวันตก ของ typical subsoil ในพื้นที่ศึกษา	8
รูปที่ 2.4 แผนที่ธรณีสัณฐาน บริเวณจังหวัดเชียงใหม่	8
รูปที่ 2.5 ตำแหน่งของรอยเลื่อนมีพลังในประเทศไทย	10
รูปที่ 2.6 ตำแหน่งศูนย์กลางแผ่นดินไหวในประเทศไทยและบริเวณใกล้เกียง	12
รูปที่ 2.7 แผนที่เสี่ยงภัยแผ่นดินใหวในประเทศไทย (แสดงก่า g)	13
รูปที่ 2.8 แผนที่เสี่ยงภัยแผ่นดินไหวในประเทศไทย (แสดงก่าเมอร์กัลลึ)	14
รูปที่ 3.1 ขั้นตอนการวิจัย	17
รูปที่ 3.2 การจำแนกประเภทพื้นที่โดยใช้ความเร็วคลื่นเฉือน	18
รูปที่ 3.3 แผนที่ธรณีวิทยา บริเวณอำเภอเมือง จังหวัคเชียงใหม่	19
รูปที่ 3.4 ภาพถ่ายคาวเทียมบริเวณอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่	20
และตำแหน่งที่กำหนดสำหรับเก็บข้อมูล MASW	
รูปที่ 3.5 ตัวอย่างชั้นตะกอนของหน่วยตะกอน QFL	20
รูปที่ 3.6 ตัวอย่างชั้นตะกอนของหน่วยตะกอน QFF	21
รูปที่ 3.7 ตัวอย่างชั้นตะกอนของหน่วยตะกอน QC	21
รูปที่ 3.8 ตัวอย่างชั้นตะกอนของหน่วยตะกอน QA	21
รูปที่ 3.9 แสดงตัวอย่างชั้นตะกอนของหน่วยตะกอน QF	22
รูปที่ 3.10 แสดงตัวอย่างชั้นตะกอนของหน่วยตะกอน QEL	22
รูปที่ 3.11 แผนที่ธรณีวิทยาและตำแหน่งการเก็บข้อมูล MASW	23
รูปที่ 3.12 เครื่องมือที่ใช้	23
รูปที่ 3.13 การเก็บข้อมูลคลื่นพื้นผิวด้วยวิธี MASW	24
รูปที่ 3.14 ขั้นตอนการประมวลผลข้อมูล MASW	25

สารบัญรูปภาพ(ต่อ)

รูปภาพ	หน้า
รูปที่ 4.1 การกระจายตัวของความเร็วคลื่นเฉือนในพื้นที่	26
รูปที่ 4.2 แผนที่ความเร็วคลื่นเฉือนในพื้นที่	28
รูปที่ 4.3 แผนที่การจำแนกประเภทพื้นที่จากความเร็วคลื่นเฉือน	29
รูปที่ 5.1 เส้นตัดขวาง 2 เส้น ในพื้นที่	30
รูปที่ 5.2 แสดงความเร็วคลื่นเฉือนของตะกอนแต่ละประเภท	31

บทที่ 1 บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

การศึกษาผลกระทบจากแผ่นดินไหวในประเทศไทยได้มีความสำคัญและมีการศึกษากัน อย่างจริงจังในช่วงเวลา 10 ปีที่ผ่านมา จากบันทึกการเกิดแผ่นดินไหวในอดีตจนถึงปัจจุบัน แสดง ให้เห็นว่าได้มีการเกิดแผ่นดินไหวขนาดปานกลางเกิดขึ้นหลายครั้งในภาคเหนือ ของประเทศไทย รวมทั้งข้อมูลการศึกษารอยเลื่อนมีพลังในภาคเหนือของประเทศไทยโดย ปัญญา จารุศิริ และคณะ (2543) แสดงให้เห็นว่ารอยเลื่อนมีพลังเหล่านี้มีความสามารถก่อให้เกิดแผ่นดินไหวขนาดปาน กลางถึงใหญ่ได้ ซึ่งจังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่ไม่ห่างจากรอยเลื่อนเหล่านี้มากนัก จึงทำให้โอกาสที่ จังหวัดเชียงใหม่โดยเฉพาะอย่างยิ่งอำเภอเมืองจะได้รับผลกระทบจากแผ่นดินไหวดังกล่าวมี โอกาสเป็นไปได้มาก

นอกจากนั้นแล้วสภาพทางธรณีวิทยาของตัวเมืองเซียงใหม่ยังอาจก่อให้เกิดความเสียหาย ต่อโครงสร้างทางวิศวกรรม เช่น อาคาร ส ะพาน รวมถึงระบบสาธารณูประโภคอื่นๆ ถ้าหากเกิด แผ่นดินไหวขนาดปานกลางถึงใหญ่ ทั้งนี้เนื่องจาก ตัวเมืองเซียงใหม่นั้นตั้งอยู่บนชั้นดินตะกอนที่ไม่ แข็งตัว โดยดินดังกล่าวมีคุณสมบัติที่สามารถขยายการสั่นสะเทือนให้มีความแรงมากขึ้น

คุณสมบัติการขยายการสั่นสะเทือนจากการเกิดแผ่นไหวของดินสามารถทำการคาดคะเน ได้จากความเร็วของคลื่นเฉือน (Shear-wave Velocity) ของดิน โดยที่ดินที่ความเร็วคลื่นเฉือนต่ำมี กำลังขยายสูงกว่าดินที่ความเร็วคลื่นเฉือนสูง ความเร็วของคลื่นเฉือนสามารถทำการวัดได้หลาย วิธี ทั้งในสนามและ ในห้องปฏิบัติการ ซึ่งมักจะใช้เวลานานและมีค่าใช้จ่ายที่สูง ปัจจุบันนี้มีการ พัฒนาวิธีการวัดความเร็วคลื่นเฉือนในสนามที่มีราคาถูกและสามารถทำได้รวดเร็ว วิธีนี้เรียกว่ า การสำรวจคลื่นไหวสะเทือนพื้นผิวแบบหลายช่องรับสัญญาณ (Multi-channel Analysis of Surface Wave (MASW)) (Park และคณะ, 1999)

ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมามีการพัฒนาและปรับปรุงข้อกำหนดในการออกแบบ โครงสร้างเพื่อต้านทานแรงแผ่นดินไหวอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้มีการออกแบบพัฒนาให้ครอบคลุมเรื่อง กำลังรับน้ำหนักและความยืดหยุ่นของโครงสร้าง ซึ่งจำเป็นต้องทราบคุณลักษณะการเคลื่อนตัว ของพื้นผิวดิน (Ground motion) (สุพจน์ เตชวรสินสกุล, 2549) โดยใช้ความเร็วคลื่นเฉือน

ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงศึกษาถึงลักษณะทางธรณีวิทยาและการกระตัวของความเร็วคลื่นเฉือน ของดินบริเวณตัวเมืองเซียงใหม่รวมถึงพื้นที่ใกล้เคียง การศึกษาครั้งนี้ทำให้ทราบถึงลักษณะการ ขยายแรงแผ่นดินไหวของดินเนื่องจากการเคลื่อนตัวของพื้นผิวดิน รวมถึงการกระจายตัวของดินดัง กล่าวในพื้นที่อำเภอเมืองเซียงใหม่ เพื่อ ทำให้เกิดประโยชน์ต่อการวางแผนการพัฒนาและวางแผน ป้องกันภัยพิบัติอันเกิดจากแผ่นดินไหวต่อไปในอนาคต Seed และคณะ (1987) ศึกษาคุณสมบัติการขยายแรงแผ่นดินไหวของดินบริเวณกรุง เม็กซิโกหลังจากการเกิดแผ่นดินไหวครั้งใหญ่ในปี ค .ศ. 1985 จากแผ่นดินไหวดังกล่าวทำให้เกิด ความเสียหายต่อสิ่งก่อสร้างต่างๆ ในเม็กซิโกซิตี้อย่างมากมาย โดยเป็นผลมาจากการที่ดินใน เม็กซิโกซิตี้นั้นมีคุณสมบัติการขยายแรงแผ่นดินไหวค่อนข้างมาก จากการศึกษาครั้งนี้ทำให้ เกิด การตื่นตัวในศึกษาถึงคุณสมบัติของดินดังกล่าวในพื้นที่ต่างๆที่มีการสร้างเมืองอยู่บนขั้นดินที่มี คุณสมบัติคล้าย คลึงกับเม็กซิโกซิตี้

Nutalaya (1985) และ Hinthong (1995) รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับรอยเลื่อนมีพลังใน บริเวณประเทศไทยและพบว่ามีรอยเลื่อนที่คาดว่ายังมีพลังอยู่ทั้งหมด 22 รอยเลื่อน โดยที่ 7 รอย เลื่อนอยู่ในภาคเหนือของประเทศไทย โดยมีรอยเลื่อนที่คาดว่ายังมีพลัง 2 แนว วางตัวอยู่ระหว่าง จังหวัดเซียงใหม่และเซียงราย คือรอยเลื่อนแม่ทาและรอยเลื่อนเถิ่น ซึ่ง จากการศึกษาดังกล่าวบ่งชื้ ว่าแนวโน้มที่เกิดแผ่นดินไหวมากกว่า 6 ริคเตอร์ในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทยนั้นมีโอกาส เป็นไปได้

Ron Street และคณะ (2001) ได้จำแนกดินด้วยวิธี NEHRP ซึ่งเป็นการจำแนกดินตาม ความเร็วคลื่นเฉือน พบว่าสภาพของดินบริเวณแม่น้ำมิสซิปซิปิ้มีอิทธิพลต่อลักษณะการสั่นสะ เทือนของพื้นดินในขณะเกิดแผ่นดินไหว โดยเฉพาะดินที่อยู่ลึกลงไปประมาณ 100-1000 เมตร โดยใช้ความเร็วของคลื่นเฉือน ซึ่งความเร็วคลื่นเฉือนในพื้นที่บริเวณแม่น้ำมิสซิปซิปิ้ เหนือระดับ ความลึก 30 เมตร มีค่า 180-360 เมตรต่อวินาที รวมทั้งความเร็วคลื่นเฉือนเหนือระดับ 30 เมตร ที่ ห่างจากที่ราบน้ำท่วมถึง (Floodplain) ไปทางทิศตะวันตกของรัฐเคนตักกีและทิศตะวันตกของรัฐ เทนเนสซีมีค่า 200-300 เมตรต่อวินาที ทั้งสองจึงถูกจัดประเภทเป็น Class D ในขณะที่ดินบริเวณ ทิศตะวันตกของรัฐเคนตักกีมีความเร็วของคลื่นเฉือนมากกว่า 360 เมตรต่อวินาที ดังนั้นจึงถูก จัดเป็นประเภท Class C (360-760 เมตรต่อวินาที) ผลที่ได้คือ บริเวณที่มีคุณสมบัติการขยายแรง และคาบการเคลื่อนตัวของดินมากกว่าคือบริเวณที่จัด เป็น Class C

Srisoros (2003) จัดทำแผนที่เสี่ยงภัยจากแผ่นดินไหวในพื้นที่ตัวเมืองเซียงใหม่โดยใช้วิธี Microtremor โดยเก็บข้อมูล Microtremor รอบๆ พื้นที่อำเภอเมืองเซียงใหม่ทั้งหมด 102 จุด โดย ทำการหาค่าความถี่ธรรมชาติของดิน ณ จุดที่ทำการสำรวจ ซึ่งจากผลการศึกษาบ่งชี้ว่า บริเวณ ตำบล Somsai ทางตะวันตกของอำเภอเมือง รวมถึงพื้นที่ทางด้านเหนือของตำบล Sarapee มี ค่าความถี่ธรรมชาติของดินอยู่ระหว่าง 0.4 ถึง 16 วินาที ซึ่งอาจ ก่อให้เกิดความเสียหายต่อ โครงสร้างที่มีความถี่ธรรมชาติใกล้เคียงกับความถี่ธรรมชาติของดิน Stephenson และคณะ (2005) เปรียบเทียบความเร็วคลื่นเฉือนที่ได้จากการสำรวจคลื่น สั่นสะเทือนพื้นผิวแบบหลายช่องรับสัญญาณ (MASW) และการหักเหของ microtremor (ReMi) จาก 4 หลุมเจาะที่ระดับความลึกอย่างน้อย 260 เมตร ในหุบเขา Santa Clara รัฐแคลิฟอร์เนียเพื่อ ดูความใกล้เคียงของข้อมูลจาก 2 วิธีกับการวัด downhole โดยความเร็วคลื่นเฉือนเฉลี่ยที่ระดับ ความลึก 30 50 และ 100 เมตร ชี้ให้เห็นว่าข้อมูลจากวิธีทั้งสอง ตรงกับระดับความลึกในช่วง 15% ของความลึกของหลุมเจาะ ในขณะที่ Spectral amplifications ที่ได้จากความเร็วคลื่นเฉือนในแต่ ละหลุมเจาะที่ความลึกระดับ 15% คล้ายกับที่ได้จากวิธี MASW และ ReMi ผลที่ได้ทั้งหมดจึง สรุปว่าวิธี MASW และ ReMi เป็นวิธีที่เหมาะสมสำหรับการหาค่าความเร็วคลื่นเฉือนและสามารถ ประเมินคุณสมบัติการขยายแรงสั่นสะเทือนในแต่ละเมืองได้

Juntamat (2006) ทำการเปรียบเทียบความเร็วคลื่นเฉือนของขั้นดินกรุงเทพฯ ระหว่าง วิธีการวิเคราะห์คลื่นพื้นผิวแบบหลายช่องรับสัญญาณ (MASW) และวิธีวัดจากหลุมเจาะ ผลที่ได้ จากการเปรียบเทียบพบว่าทั้งสองวิธีมีค่าแตกต่างกันน้อยกว่า 13% แสดงให้เห็นว่าการวิเคราะห์ คลื่นพื้นผิวแบบหลายช่องรับสัญญาณสามารถเชื่อถือได้ ในขณะที่ผลการเปรียบเทียบการจำแนก ชนิดดินโดยค่าความเร็วคลื่นเฉือนจากทั้งสองวิธีมีค่าต่างกันน้อยมาก เพราะฉะนั้นการหาความเร็ว คลื่นเดือนจากวิธีการวิเคราะห์คลื่นพื้นผิวแบบหลายช่องรับสัญญาณจึงเป็นวิธีที่สามารถเชื่อถือได้ อีกทั้งเป็นวิธีที่ใช้เวลาและค่าใช้จ่ายในการเก็บข้อมูลน้อยกว่าเมื่อเทียบกับวิธีการวัดจากหลุมเจาะ Mahajan (2008) เก็บข้อมูลความเร็วคลื่นเฉือนจำนวน 50 จุด บริเวณดินในตัวเมือง Dehradun ซึ่งเกิดจากการสะสมตัวแบบ Fan Deposits ตั้งอยู่ใน Siwilik Basin โดยใช้วิธี MASW พบว่าข้อมูลเฉลี่ยของความเร็วคลื่นเฉือนเหนือระดับความลึก 30 เมตร มีความเร็วอยู่ในช่วง 180-360 เมตรต่อวินาที จึงจำแนกให้เป็น Class D ในขณะที่ดินบริเวณฑิศตะวันตกเฉียงเหนือ ทิศ ตะวันออก และทิศตะวันออกเฉียงใต้ของตัวเมืองถูกจัดให้เป็น Class C เนื่องจากความเร็วคลื่น

เฉือนมีค่าระหว่าง 360-760 เมตรต่อวินาที ตามการจำแนกด้วยวิธี NEHRP อีกทั้งบางพื้นที่ทางทิศ ตะวันตกเฉียงใต้มีค่าเฉลี่ยของความเร็วคลื่นเฉือนน้อยกว่า 180 เมตรต่อวินาที จึงจัดเป็น Class E จากข้อมูลดังกล่าว บริเวณที่มีคุณสมบัติการขยายแรงสั่นสะเทือนกลับเป็นพื้นที่ใน Class C

วัตถุประสงค์ (Objective)

1. ศึกษาลักษณะทางธรณีวิทยาของดินในพื้นที่อำเภอเมืองเชียงใหม่

 สึกษาลักษณะเฉพาะของความเร็วคลื่นเฉือนของดินแต่ละกลุ่มที่อยู่ในบริเวณอำเภอ เมืองเชียงใหม่

3. สร้างแผนที่แสดงการกระจายตัวของดินบริเวณอำเภอเมืองเชียงใหม่

4. ทำแผนที่แสดงการกระจายตัวของความเร็วคลื่นเฉือนของดินบริเวณอำเภอเมือง เซียงใหม่

ขอบเขตของการศึกษา (Scope of work)

งานวิจัยนี้ศึกษาการกระจายตัวของความเร็วคลื่นเฉือนจากข้อมูลคลื่นผิวดินในพื้นที่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ในพื้นที่ครอบคลุม 99.55 ตร.กม. (รูปที่ 1.1) เพื่อจัดทำแผนที่ ความเร็วคลื่นเฉือนในพื้นที่ดังกล่าว เพื่อเกิดประโยชน์ต่อกา รวางแผนการพัฒนาและวางแผนป้อง กันภัยพิบัติอันเกิดจากแผ่นดินไหวต่อไปในอนาคต

รูปที่ 1.1 พื้นที่ที่ศึกษา ซึ่งอยู่ในกรอบสีแดง

บทที่ 2 ลักษณะทางธรณีวิทยา

ธรณีวิทยาควอเทอร์นารี (Quaternary geology) ของภาคเหนือและภาคตะวันตกตอนบน เกือบทั้งหมดสะสมตัวในแอ่งระหว่างภูเขา (intermontane basin) ซึ่งแอ่งดั่งกล่าวเกิดจากรอย เลื่อน ก่อให้เกิดการเลื่อนลงเป็นบล็อกแบบที่เรียกว่ากราเบนหรือกึ่งกราเบน (graben or half graben) เช่น แอ่งเชียงใหม่ แอ่งลำปาง แอ่งลี้ เป็นต้น (ธรณีวิทยาประเทศไทย, 2544)

ตะกอนที่สะสมในแอ่งต่างๆ เป็นกลุ่มตะกอนที่เกิดจากกระบวนการธารน้ำพา (fluvial process) ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตลอดยุคควอเทอร์นารี โดยมีแม่น้ำสายหลัก 4 สาย คือ แม่ น้ำปิง แม่น้ำวัง แม่น้ำยม และแม่น้ำน่าน โดยการไหลจากเหนือลงใต้ผ่านแอ่งระหว่างภูเขาต่างๆ ของแม่น้ำทั้ง 4 สายนี้ ก่อให้เกิดที่ราบน้ำท่วมถึง (flood plain) ตลอดสองฝั่งแม่น้ำ บริเวณที่ห่าง จากแม่น้ำออกไปจะมีระดับที่สูงกว่าเป็นที่ลาดลอนคลื่นของตะพักลำน้ำ (terrace) ตะกอนเศษหิน เซิงเขา (colluvium) และตะกอนน้ำพารูปพัด (alluvial fan) (รูปที่ 2.4)

้ลักษณะทางธรณีวิทยาทั่วไปของแอ่งเชียงใหม่-ลำพูน

พื้นที่บริเวณแอ่งเชียงใหม่-ลำพูนรองรับด้วยหินร่วนคลุมพื้นที่ประมาณ 4,000 ตาราง กิโลเมตร ความหนาเฉลี่ย 200 – 500 เมตร ประกอบด้วยหินร่วน 2 ชนิด คือ ตะกอนน้ำพายุค ปัจจุบัน (recent flood plain deposits) และตะกอนน้ำพายุคเก่า (older alluvial deposits หรือ terrace deposits) (ธรณีวิทยาประเทศไทย, 2544)

ตะกอนน้ำพายุคปัจจุบัน คือ ตะกอนจากแม่น้ำปิง ความหนาเฉลี่ยของตะกอนประมาณ 20 – 50 เมตร อยู่ลึกจากผิวดินประมาณ 20 – 80 เมตร ความยาวประมาณ 120 กิโลเมตร โดย ยาวไปตามแม่น้ำปิง ลักษณะของตะกอนประกอบด้วยกรวดทรายที่มีการคัดขนาดดี มีชั้นดิน เหนียวแทรกเป็นชั้นบางๆ และในหลายพื้นที่มีชั้นดินเหนียวปิดทับอยู่บนชั้นกรวดทราย (รูปที่ 2.1)

รูปที่ 2.1 ตัวอย่างชั้นตะกอนบริเวณริมแม่น้ำปิง ดัดแปลงจาก (พิชัย ภัทรรัตนกุล, 2546)

ตะกอนน้ำพายุคเก่าหรือตะกอนตะพักลำน้ำ (terrace deposits) ประกอบด้วยกรวดทราย และดินเหนียวโผล่ให้เห็นเป็นที่ราบขั้นบันไดบริเวณของแอ่ง แบ่งได้ 2 ชุด คือ ตะกอนตะพักลำน้ำ ระดับต่ำ (low terrace deposits) และ ตะกอนตะพักลำน้ำระดับสูง (high terrace deposits) ทั้ง สองนี้ประกอบด้วยดินเหนียวและทรายละเอียดโดยมีชั้นกรวดและทรายหยาบแทรกสลับเป็นชั้น บางๆ หรือ เป็นเลนส์ ความหนาประมาณ 30 – 70 เมตร ลึกจากผิวดินประมาณ 100 – 150 เมตร

ลักษณะทางธรณีวิทยาบริเวณพื้นที่

การเปลี่ยนแปลงทางธรณีวิทยาประกอบกับการเคลื่อนไหวของเปลือกโลกในแนวดิ่ง ส่ง ผลให้เกิดการเคลื่อนของแผ่นดิน (Tertiary Faulting) แผ่นดินทรุดตัวเป็นแอ่ง เกิดการเปลี่ยนแปลง ทางกายภาพ โดยเฉพาะแรงภายนอกที่ทำให้เกิดการกัดเซาะสึกกร่อน การพัดพาโดยน้ำและปัจจัย อื่น ๆ ก่อให้เกิดการทับถมในแอ่งที่ราบเชียงใหม่- ลำพูน แม่น้ำปิงและสาขาซึ่งไหลมาจากเทือกเขา ทางเหนือได้พัดเอาตะกอนต่างๆมาทับถมในแอ่งบริเวณที่แม่น้ำปิงไหลผ่าน รูปแบบของลำน้ำปี ง ในยุคเทอร์เชียรี่เห็นได้จากตะพักลำน้ำระดับสูง (High Terrace) ซึ่งประกอบด้วยตะกอนจำพวก ทราย (รูปที่ 2.2 และ 2.3) ทางตอนเหนือของเมืองเชียงใหม่ โดยตะพักลำน้ำเหล่านี้ เกิดจาก ตะกอนที่แม่น้ำปิงพามาทับถมหลายช่วงเวลาในอดีต จนมาถึงยุคควอเทอร์นารีที่แม่น้ำปิงกัดเซาะ ถึงระดับต่ำสุด จนทำให้เกิดการทับถมกลายเป็นที่ราบน้ำท่วมถึง (Flood Plain)

บริเวณทางตอนใต้ของเมืองเซียงใหม่ ความลาดเทของพื้นที่ประมาณ 2-3 เปอร์เซ็นต์ แม่ น้ำปังและลำน้ำสาขาที่พัดพาตะกอนมาทับถมทั้งบริเวณสองฝั่งลำน้ำ ท้องน้ำ และที่ราบน้ำท่วมถึง จากลักษณะทางธรณีสัณฐานดังกล่าว วัตถุหลายขนาดที่แม่น้ำพามาทับถม ทำให้บริเวณท้องน้ำ และสองฝั่งลำน้ำตื้นเขิน เกิดการไหลบ่าและเกิดทางน้ำหลายสายมีลักษณะเป็นแม่น้ำประสาน สาย (Braided Stream) บริเวณแอ่งที่ราบเซียงใหม่-ลำพูนมีลำธารจำนวนมากไหลลงมาจากภูเขา รอบแอ่ง ในฤดูน้ำหลากปากลำ ธารต่างๆจึงเป็นที่ตกตะกอนและเป็นดินดอนสามเหลี่ยม โดยดิน ดอนสามเหลี่ยมนี้สิ้นสุดบริเวณธารประสานสายของแม่น้ำปิงและไหลเจาะช่องแคบออกไป ซึ่ง อยู่ บริเวณตำบลวังลุง อำเภอฮอดในปัจจุบัน เป็นปากธารของแอ่งที่ราบเซียงใหม่-ลำพูน ดินดอน สามเหลี่ยมที่อยู่โดยรอบแอ่งเซียงใหม่-ลำพูน มีลักษณะเรียงกันเป็นที่ราบลาดเอียงหรือที่ราบเชิง เขา (Piedmont Plain) ดินบริเวณดังกล่าวมีลักษณะเป็นดินปนทรายหรือปนกรวดทราย (ศุทธินี ทองสะอาด, 2531)

(ดัดแปลงจาก พิชัย ภัทรรัตนกุล, 2546)

รูปที่ 2.3 ภาพตัดขวางในแนวตะวันออก-ตะวันตก ของ Typical subsoil บริเวณอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ที่ดัดแปลงมาจาก Anantasech and Thanadpipat (1985) (ดัดแปลงจาก พิชัย ภัทรรัตนกุล, 2546)

รูปที่ 2.4 แผนที่ธรณีสัณฐาน บริเวณจังหวัดเชียงใหม่

ลักษณะทางธรณีวิทยาโครงสร้าง

ลักษณะโครงสร้างทางธรณีวิทยาของชั้นหินในบริเวณภาคเหนือทั้งหมดที่พบปรากฏอยู่ใน ปัจจุบันได้รับอิทธิพลจากการเคลื่อนไหวของเปลือกโลก ที่เกิดขึ้นในยุคต่างๆ อย่างน้อย 3 ครั้ง คือ การเคลื่อนไหวของเปลือกโลกตอนต้นยุค Carboniferous การเคลื่อนไหวของเปลือกโลกตอน ปลายยุคไทรแอสซิก และการเคลื่อนไหวของเปลือกโลกยุคครีเทเชียสถึงยุคเทอร์เซียรี ผลจากการ เปลี่ยนแปลงของเปลือกโลกทั้ง 3 ครั้ง ก่อให้เกิดโครงสร้างของชั้นหินในทิศทางต่างกันคือ แนวการ โค้งงอของชั้นหินในทิศเหนือ-ใต้ รวมทั้งแนวตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นโครงสร้างของชั้นหินตั้งแต่ กลางมหายุคพาลีโอโซอิค มาจนถึงยุคไทรแอสซิกในมหายุดมีโซโซอิก

โครงสร้างทางธรณีวิทยาตอนกลางภาคเหนือตั้งแต่ฝั่งตะวันออกของแอ่งเชียงใหม่ไปถึง ส่วนที่มีผลทำให้เกิดรอยเลื่อนใหญ่ที่วางตัวในแนวตะวันออกเฉียงเหนือ-ตะวันตกเฉียงใต้ ที่ชื่อว่า รอยเลื่อนน่าน-อุตรดิตถ์ หรือ รอยเลื่อนเดียนเบียนฟู (Dien Bien Phu Fault) ระหว่างรอยเลื่อนแม่ ทาซึ่งอยู่ใกล้กับพื้นที่ที่ศึกษา และรอยเลื่อนน่าน-อุตรดิตถ์ ยังมีรอยเลื่อนที่วางตัวในแนวเดียวกัน อีกหลายรอยเลื่อน (ปัญญา จารุศิริ และคณะ, 2543) ซึ่งแสดงในรูปที่ 2.5

รูปที่ 2.5 ตำแหน่งของรอยเลื่อนมีพลังในประเทศไทย (<u>www.dmr.go.th</u>)

การรวบรวมข้อมูลการเกิดแผ่นดินไหวในประวัติศาสตร์ของ ปริญญา นุตาลัย และคณะ (2528) และสีริลักขณ์ จันทรางศุ (2526) เช่น ศิลาจารึก จดหมายเหตุ บันทึกต่างๆทั้งทางดารา ศาสตร์และประวัติศาสตร์ (ปัญญา จารุศิริ และคณะ, 2543) ระบุว่าในปี พ.ศ. 1558 ได้เกิด แผ่นดินไหวขนาดใหญ่บริเวณโยนกนคร ทำให้แผ่นดินยุบตัวลงกลายเป็นหนองน้ำขนาดใหญ่ รวมทั้งเป็นผลให้เมืองทั้งเมืองเกิดการล่มสลาย นอกจากนี้ ในปี พ.ศ. 2024, พ.ศ. 2088 และ พ.ศ. 2258 ได้มีแผ่นดินไหวเกิดขึ้น ซึ่งรู้สึกได้ที่จังหวัดเชียงใหม่ ในระดับ VI, VII และ VIII (ตามมาตรา เมอร์คัลลี่) ซึ่งเหตุการณ์เมื่อปี พ.ศ. 2088 ได้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่องค์พระเจดีย์หลวง ที่ตั้ง อยู่อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ มียอดสูง 80 เมตร พังทลายลงมา

จากข้อมูลประวัติศาสตร์ดังกล่าว ทำให้เราทราบได้ว่า ประเทศไทยเคยมีแผ่นดินไหวที่มี ความรุนแรงจนทำให้เกิดความเสียหายอย่างมากมาย โดยตำแหน่งและขนาดของแผ่นดินไหวที่ เกิดขึ้นในคาบเวลา 80 ปี ได้แสดงในรูปที่ 2.7

แผ่นดินไหวเป็นภัยธรรมชาติที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิต ทรัพย์สิน สิ่งก่อสร้าง แผ่นดินไหวเกิดจากการสั่นสะเทือนของพื้นดิน โดยเกิดขึ้นได้ทั้งจากการกระทำของธรรมชาติและ มนุษย์ ซึ่งหนึ่งในสาเหตุของการเกิดแผ่นดินไหวนั้น เกิดจากแนวรอยเลื่ อนที่ยังสามารถเคลื่อนตัว ในบริเวณภาคเหนือและภาคตะวันตกของประเทศ ได้แก่ รอยเลื่อนแม่ทา รอยเลื่อนแพร่ รอยเลื่อน เจดีย์สามองค์ รอยเลื่อนคลองมะรุย เป็นต้น (ปัญญา จารุศิริ และคณะ, 2543)

บริเวณที่มีความเสี่ยงต่อภัยแผ่นดินไหวสูงในประเทศไทย (กรมอุตุนิยมวิทยา, 2550) ได้แก่ 1. บริเวณที่อยู่ใกล้แหล่งกำเนิดแผ่นดินไหว ตามแนวรอยเลื่อนทั้งภายในและภายนอก

ประเทศส่วนใหญ่อยู่บริเวณ ภาคเหนือและตะวันตก ของประเทศไทย

 2. บริเวณที่เคยมีประวัติการเกิดแผ่นดินไหวในอดีตและมีความเสียหายเกิดขึ้น จากนั้นเว้น ช่วงการเกิดแผ่นดินไหว เป็นระยะเวลานาน ๆ

 บริเวณที่เป็นดินอ่อนซึ่งสามารถขยายการสั่นสะเทือนได้ดี เช่น บริเวณที่มีดินเหนียวอยู่ใต้ พื้นดินเป็นชั้นหนา เช่น บริเวณที่ลุ่ม หรืออยู่ใกล้ปากแม่น้ำ เป็นต้น

รูปที่ 2.6 แสดงตำแหน่งศูนย์กลางแผ่นดินไหวในประเทศไทยและบริเวณใกล้เกียง (www.tmdseismology.com)

ค่าอัตราเร่งสูงสุดของพื้นดิน (Peak Ground Acceleration)

ค่าอัตราเร่งสูงสุดของพื้นดิน (Peak Ground Acceleration; PGA) เป็นค่าที่มีความสำคัญ ในการออกแบบเชิงวิศวกรรมของอาคารในบริเวณที่มีความเสี่ยงภัยแผ่นดินไหวมีหน่วยเป็นค่า อัตราเร่ง ฟุต /วินาที² หรือ เซนติเมตร /วินาที² หรือ เป็นสัดส่วนของค่าอัตราเร่งหรือแรงโน้มถ่วงของ โลก (% ของค่า g) หรือหน่วยเป็นเกล (gal) (ประมาณ 980 gal เท่ากับ 1 g หรือ 9.8 เมตรต่อ วินาที²) ค่า PGA สามารถหาได้จากการตรวจวัดด้วยเครื่องมือ จากการวิเคราะห์จากคลื่นความ สั่นสะเทือนที่ตรวจวัด โดยทั่วไปในทางวิศวกรรมมักคำนึงถึงค่าอัตราเร่งสูงสุด เพราะกฎข้อที่สองของนิวตัน แรง เป็นสัดส่วนตรงกับมวลและอัตราเร่งยกกำลังสอง จึงเข้าใจว่าอัตราเร่งสูงจากแผ่นดินไหวขนาด ใหญ่กว่าให้แรงมากกว่า แต่ก็มีข้อยกเว้ นเช่นกัน บางครั้งแผ่นดินไหวขนาดใหญ่กว่าไม่จำเป็นต้อง ให้ค่าอัตราเร่งสูงสุดที่มากกว่า เช่นแผ่นดินไหวขนาด 6.5 อาจมีอัตราเร่งสูงสุดเท่ากับแผ่นดินไหว ขนาด 4.5 ก็ได้

จากการคำนวณค่าอัตราเร่งสูงสุดของพื้นดิน โดย เป็นหนึ่ง วานิชชัย และคณะ (2537) ค่า PGA สูงสุดในประเทศที่ได้อยู่ระหว่าง 0.11g-0.27g ซึ่งจังหวัดเชียงใหม่มีค่าเฉลี่ย PGA 1.8g ซึ่ง แสดงในรูปที่ 2.8 เมื่อผนวกรวมกับแผนที่เสี่ยงภัยแผ่นดินไหวของประเทศไทยฉบับปรับปรุงของ กรมทรัพยากรธรณี (2548) พบว่าจังหวัดเชียงใหม่ตั้งอยู่บริเวณ 2A หรือ 2ก ซึ่งมีความเสี่ยงในการ เกิดความเสียหายระดับปานกลาง ดังแสดงในรูปที่ 2.9

รูปที่ 2.7 แผนที่เสี่ยงภัยของแผ่นดินไหว ตัวเลขกำกับเส้น contour คือ อัตราส่วนระหว่างความเร่ง สูงสุดในแนวราบของแผ่นดินไหวที่มีโอกาสเกิดขึ้นได้ในคาบเวลา 50 ปี ต่อ ความเร่งของสนามโน้ม ถ่วงโลก โดย ดร. เป็นหนึ่ง วานิชชัย (<u>www.thai-creation.com</u>)

รูปที่ 2.8 แผนที่บริเวณเสี่ยงภัยแผ่นดินไหวของประเทศไทย ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 2 (กรมทรัพยากรธรณี, 2548)

อีกตัวแปรหนึ่ง คือ องค์ประกอบด้านความถี่ (Frequency content) เนื่องจากคลื่น แผ่นดินไหวประกอบด้วยคลื่นสั่นสะเทือนที่ความถี่ (Frequency) หรือ คาบ (period) ต่างกัน ผสม กันขึ้นเป็นคลื่นแผ่นดินไหว ดังนั้นคลื่นแผ่นดินไหวจึงมีความสูงของคลื่นสูงสุด ณ ค่าความถี่หรือ คาบที่แตกต่างกัน นอกจากนั้น ยังอาจมีความสูงของคลื่น (Amplitude) สูงอยู่ในหลายช่วง ความถี่หรือหลายคาบ ซึ่งใ ห้ผลลัพธ์ต่อการสั่นสะเทือนที่แตกต่างกัน อัตราเร่งสูงสุด, ความเร็ว สูงสุด และการเคลื่อนที่สูงสุด จะเกิดได้ที่คาบเวลา (หรือความถี่) ที่แตกต่างกัน สิ่ง เหล่านี้มี ผลกระทบต่ออาคารสิ่งก่อสร้างแตกต่างกัน เพราะ อาคารแต่ละแบบ แต่ละรูปร่าง แต่ละวัสดุ มี คาบธรรมชาติ (Natural period) หรือความถี่ธรรมชาติ (Natural frequency) ของตัวเองต่างกัน

ดังนั้น โอกาสที่อาคารหรือโครงสร้าง จะเสียหายหรือไม่ มากหรือน้อย จึงขึ้นอยู่กับความ สอดคล้องกันของความถี่ธรรมชาติของอาคารและความถี่ของแผ่นดินไหว เช่น กรณีแผ่นดินไหว Michoacan พ.ศ.2528 ขนาด 8.1 เกิดขึ้นที่ชายฝั่งแปซิฟิก 360 กิโลเมตรจากเมืองเม็กซิโกซิตี้ แต่ สร้างความเสียหายอย่างรุนแรง มีคนเสียชีวิต 9,500 คน ค่า g ที่มาถึงเมือง มีค่าเพียง 0.04g แต่ สภาพชั้นดินของเมืองที่สอดคล้องกับคาบการสั่นสะเทือนของแผ่นดินไหวมีค่าประมาณ 2 วินาทีเท่ากัน ทำให้เกิดการขยาย ความสูงของคลื่น เกิดการสั่นอย่างรุนแรงด้วยอัตราเร่งกว่า 5 เท่าของการสั่นสะเทือนในพื้นที่ที่เป็นหินแข็ง อาคารที่เสียหาย เป็นอาคารที่มีคาบธรรมชาติเท่ากัน (ปณิธาน ลักคุณะประสิทธิ์, 2543)

คุณสมบัติการขยายการสั่นสะเทือนจากแผ่นดินไหวโดยชั้นดิน

การศึกษาของ ปณิธาน ลักคุณะป ระสิทธิ์ (2543) พบว่าหากฐานรากของสิ่งก่อสร้างเป็น ดินแล้ว คลื่นแผ่นดินไหวจะถูกขยาย ซึ่งจะขยายมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของดิน ความ หนาของชั้นดิน ส่วนประกอบด้านความถี่ (Frequency content) ของคลื่นแผ่นดินไหว ผลของแอ่ง (basin effect) เป็นต้น

ถึงแม้ว่าเส้นทางการเดินทางของคลื่นแผ่นดินไหวส่วนใหญ่อยู่ในชั้นหิน โดยมีเส้นทางผ่าน ชั้นดินด้านบนเพียงเล็กน้อย แต่คุณลักษณะของชั้นดิน ก็ส่งผลกระทบอย่างสูงต่อรูปแบบความ รุนแรงของการสั่นสะเทือนที่ผิวดิน เนื่องจากชั้นดินเมื่อรับคลื่นแผ่นดินไหวแล้ว จะขยายคลื่นเฉพาะ บางความถี่ ในขณะเดียวกันก็จะทำหน้าที่กรองคลื่นบางความถื่ออก (สุพจน์ เตชวรสินสกุล, 2549)

การสั้นสะเทือนของดินนั้น เกิดจากการเคลื่อนตัวของคลื่น แผ่นดินไหว จากชั้นหินชั้นล่าง ผ่านชั้นดินขึ้นสู่ผิวดิน เมื่อเกิดแผ่นดินไหว คลื่นการสั่น แผ่นดินไหว อันประกอบด้วยคลื่นเฉือน (Shear wave) และ คลื่นกด (Compression wave) จะเคลื่อนตัวอย่างรวดเร็วสู่ชั้นเปลือกโลก เมื่อ คลื่นแผ่นดินไหวมาถึงพื้นผิว จะก่อให้เกิดการสั่นสะเทือน ขนาด และเวลาในการสั่นสะเทือน ในขณะที่ปัจจัยการขยายการสั่นสะเทือนเกิดจากอัตราส่วนระหว่างความเข้มคลื่นแผ่นดินไหวของ ดินชั้นบนต่อหินชั้นล่างที่เป็นหินฐาน นอกจากนี้การขยาย การสั่นสะเทือนหาได้จากสูตรซึ่งเสนอ โดย Kanai (1957) ในสมการที่ 1 (พิชัย ภัทรรัตนกุล, 2546)

$$A = 1 + \frac{1}{\sqrt{\left[\frac{1+k}{1-k} \left[1 - \left(\frac{T}{T_G}\right)^2\right]\right]^2 + \left(\frac{0.3}{\sqrt{T_G}} \cdot \frac{T}{T_G}\right)^2}}$$
(1)

T = คาบการสั้นของคลื่นแผ่นดินไหว

$$k = (p_1 \beta_1)^* (p_2 \beta_2)$$

- p₁ = ความหนาแน่นของชั้นดิน
- p₂ = ความหนาแน่นของหินฐาน
- ß₁ = ความเร็วของคลื่นแผ่นดินไหวในชั้นดิน
- B₂ = ความเร็วของคลื่นแผ่นดินไหวในชั้นหินฐาน

บทที่ 3 ระเบียบงานวิจัย

ขั้นตอนการทำงานวิจัยถูกสรุปในตารางที่รูปที่ 3.1

รูปที่ 3.1 ขั้นตอนการวิจัย

จากรูปที่ 3.1 ขึ้นแรก คือ การรวบรวมข้อมูลงานวิจัยเกี่ยวกับรอยเลื่อนมีพลัง ซึ่งสามารถ ก่อให้เกิดการสั่นสะเทือนหรือแผ่นดินไหวจากพลังงานที่ปลดปล่อยออกมาในรูปต่างๆ รวมทั้งคลื่น เฉือน นอกจากนี้ยังรวบรวมข้อมูลงานวิจัยที่เกี่ยวกับการหาความเร็วคลื่นเฉือน (shear wave velocity) เพื่อใช้จำแนกดินแต่ละบริเวณที่มีความเร็วคลื่นเฉือนต่างกันออกเป็นคลาส (class) ต่างๆ ตามหลักของ National Earthquake Hazards Reduction Program provisions หรือ NEHRP (รูปที่ 3.2) โดยคลาสแต่ละคลาสสามารถบอกลักษณะความแข็งของดินซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับ วิศวกรโยธาในการออกแบบโครงสร้างของฐานอาคารเพื่อรองรับแรงสั่นสะเทือนจากแผ่นดินไหว ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2527) ในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522

Site class	Description	$\bar{V}_{s}^{a}$ (m/s)
A	Hard rock	$\tilde{V}_{s} > 1500$
в	Rock	$760 < \bar{V}_s \le 1500$
С	Very dense soil and soft rock	$360 < \bar{V}_s \le 760$
D	Stiff soil $15 \le N^b \le 50$ or 50 kPa $\le s_a^c \le 100$ kPa	$180 < \tilde{V}_s \leq 360$
E	Profile with more than 3 m of soft clay with $PI^d > 20$, $w^e \ge 40\%$, and $s_u < 25$ kPa	$\bar{V}_s < 180$
F	 (1) Soils susceptible to failure or collapse under seismic loading such as liquefiable soils, quick and highly sensitive clays, collapsible weakly cemented soils (2) Peats/highly organic clays with a thickness greater than 3 m. (3) Very high plasticity clays with a thickness greater than 8 m and <i>PI</i> > 75 (4) Very thick soft/medium diff characteristic and the solution of the	

NEHRP site classification (BSSC, 1997)

* Average shear wave velocity in the upper 30 m.

^b SPT blow count.

^c Undrained shear strength.

^d Plasticity index.

° Water content.

รูปที่ 3.2 การจำแนกประเภทพื้นที่โดยใช้ความเร็วคลื่นเฉือน (BSSC, 1997)

ขั้นที่สอง คือ การทำแผนที่ธรณีวิทยาซึ่งปรับปรุงมาจากแผนธรณีวิทยาของกรม ทรัพยากรธรณี มาตราส่วน 1: 250,000 ระวางที่ 4746 I และภาพถ่ายทางอากาศ ดังแสดงในรูปที่ 3.3 และกำหนดตำแหน่งคร่าวๆ ในภาพถ่ายดาวเทียมสำหรับการเก็บข้อมูล MASW (รูปที่ 3.4) ให้ ครอบคลุมการกระจายตัวของดินในแผนที่ที่ได้

รูปที่ 3.3 แผนที่ธรณีวิทยา บริเวณอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

รูปที่ 3.4 ภาพถ่ายดาวเทียมบริเวณอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ และตำแหน่งที่กำหนดสำหรับ เก็บข้อมูล MASW

แผนที่ธรณีวิทยาดังกล่าวประกอบด้วย 6 Quaternary geologic units (ตารางที่ 3.1)

ประกอบด้วยตัวอย่าง soil column ซึ่งดัดแปลงจากพิชัย ภัทรรัตนกุล (2546)

ตารางที่ 3.1 แสดงหน่วยตะกอนที่พบในพื้นที่

1	Qfl (รูปที่ 3.5)	Natrual levee silt formation
2	Qff (รูปที่ 3.6)	Fluvial clay formation
3	Qc (รูปที่ 3.7)	Colluvial formation
4	Qa (รูปที่ 3.8)	Alluvial sand and clay formation
5	Qf (รูปที่ 3.9)	Flood plain and alluvial deposits
6	Qel (รูปที่ 3.10)	Low colluvial formation

รูปที่ 3.5 แสดงตัวอย่างชั้นตะกอนของหน่วยตะกอน QFL

รูปที่ 3.8 แสดงตัวอย่างชั้นตะกอนของหน่วยตะกอน QA

รูปที่ 3.10 แสดงตัวอย่างชั้นตะกอนของหน่วยตะกอน QEL

ขั้นที่สาม คือ เก็บข้อมูล MASW (ภาคผนวก ก) และพล๊อตตำแหน่งที่เก็บลงในแผนที่ ธรณีวิทยา เนื่องจากบางตำแหน่งที่ได้กำหนดไว้ในขั้นที่สองไม่สามารถเก็บข้อมูล MASW ได้เพราะ เป็นที่ตั้งของสิ่งก่อสร้าง (รูปที่ 3.11) โดยอุปกรณ์ที่ใช้ คือ (รูปที่ 3.12)

- 1. เครื่องตรวจวัดสัญญาณคลื่นสั่นสะเทือนแบบ 24 ช่องรับสัญญาณ
- 2. ตัวรับสัญญาณคลื่นสั่นสะเทือน ความถี่ 4.5 Hz. และแท่งอิเล็กโตรด 24 แท่ง
- 3. ตัวกำเนิดคลื่นสั่นสะเทือนและแผ่นโลหะ
- 4. เทปวัดระยะ
- 5. เครื่อง GPS เพื่อกำหนดตำแหน่ง
- 6. สายเคเบิล 120 เมตร

รูปที่ 3.11 แผนที่ธรณีวิทยาและตำแหน่งการเก็บข้อมูล MASW

รูปที่ 3.12 เครื่องมือที่ใช้

ขั้นที่สี่ คือ ประมวลผลข้อมูล MASW เพื่อหาความเร็วคลื่นเฉือนของดิน โดยหลักการ พื้นฐานของการสำรวจโดยใช้คลื่นสั่นสะเทือนพื้นผิวแบบหลายช่องรับสัญญาณ (MASW) (ภาคผนวก ข)

MASW เป็นวิธีหนึ่งในการสำรวจคลื่นไหวสะเทือน (Seismic Methods) โดยตรวจวัดการ เคลื่อนตัวของคลื่นพื้นผิวประเภทคลื่นเรลีย์ (Rayleigh Wave) แล้วแปลงคลื่นพื้นผิวให้เป็น ความเร็วคลื่นเฉือน คลื่นพื้นผิวนั้นมักจั ดให้เป็นคลื่นรบกวน (Noise) ในการสำรวจคลื่นไหว สะเทือนทั่วไป และ ต้องกำจัดออกในขั้นการประมวลผล แต่วิธี MASW นี้ คลื่น พื้นผิวถูกจัดให้เป็น สัญญาณที่ต้องการ คลื่น พื้นผิวมีคุณสมบัติเด่นคือ คลื่นผิวดินสามารถให้กำเนิดได้ง่าย รวมทั้ง สามารถตัวจับและแยกแยะได้ง่ายเมื่อเทียบกับคลื่นชนิดอื่น

วิธีการเก็บข้อมูล MASW

การเก็บข้อมูล MASW มีความใกล้เคียงกับการเก็บข้อมูลวิธีการสำรวจคลื่นไหวสะเทือน ทั่วไป ความแตกต่างคือ วิธีการ MASW ใช้ตัวรับสัญญาณที่มีความถี่ต่ำในช่วง 4-8 Hz ดังรูปที่ 3.16 แสดงการเก็บข้อมูลในสนาม ซึ่งเครื่องมื อที่ใช้ ได้แก่ เครื่องรับสัญญาณ เครื่องคอมพิวเตอร์ ตัวรับสัญญาณ เครื่องกำเนิดสัญญาณ โดยการเก็บข้อมูลเริ่มจากการวางตัวรับสัญญาณหลายๆ ตัว ลงบนพื้นดินเป็นแนวเส้นตรงที่ระยะห่างเท่ากับ dx จากนั้นให้กำเนิดคลื่นพื้นผิวในระยะห่าง จากตัวรับสัญญาณตัวที่ 1 ที่ระยะ x₁ สัญญาณที่ถูกตรวจจับได้จากตัวรับทุกตัวจะถูกส่งไปที่เครื่อง บันทึกสัญญาณ แล้วส่งต่อไปเก็บไว้ในเครื่องคอมพิวเตอร์

รูปที่ 3.13 การเก็บข้อมูลคลื่นพื้นผิวด้วยวิธี MASW (Park และคณะ, 1999)

การประมวลข้อมูล MASW

การประมวลผลข้อมูล MASW ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลัก ดังแสดงในรูปที่ 3.17 โดย ขั้นตอนที่ 1 คือการนำข้อมูลที่อยู่ในคอมพิวเตอร์มาผ่านกระบวนการเบื้องต้นในการกำหนดค่าตัว แปรต่างๆ ให้เหมาะสมสำหรับข้อมูลแต่ละชุด จากนั้นเปลี่ยนข้อมูลจากขั้นที่ 1 ให้อยู่ในกราฟ ความสัมพันธ์ระหว่างความถี่และความเร็วคลื่นพื้นผิวซึ่งเป็นขั้นตอนที่ 2 ขั้นตอนที่ 3 คือการหา ความเร็วคลื่นเฉือนจากกราฟในขั้นตอนที่ 2 ด้วยวิธี Inversion ผลที่ได้คือกราฟความสัมพันธ์ ระหว่างความเร็วคลื่นเฉือนและความลึก

รูปที่ 3.14 ขั้นตอนการประมวลผลข้อมูล MASW (Park และคณะ. 1999)

บทที่ 4 การแปลผลข้อมูลและผลที่ได้

การวิเคราะห์การกระจายตัวของความเร็วคลื่นเฉือนในพื้นที่ศึกษา โดยใช้ความเร็วคลื่น เฉือนเฉลี่ยที่ระดับความลึก 30 เมตร จากภาคผนวก ข นำมาเฉลี่ยโดยใช้สูตรตามสมการ (2) เนื่องจากความลึกระดับนี้เป็นระดับของการวางโครงสร้างฐานรากทางวิศวกรรม

$$V_{s}(30) = \frac{\sum_{i=1}^{n} d_{i}}{\sum_{i=1}^{n} d_{i}/V_{si}}$$
(2)

จากนั้นเทียบความเร็วคลื่นเฉือนที่ได้กับ NEHRP classification (รูปที่ 3.2) โดยการ เปรียบเทียบพบว่าตะกอนในพื้นที่ที่ทำการศึกษานั้น แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ พื้นที่ประภท C และ D (site class C and D) (ตารางที่ 3.2) โดยมีการกระจายตัวของข้อมูลดังรูปที่ 4.1

จากรูปที่ 4.1 พบว่าพื้นที่มีการการจายตัวของความเร็วคลื่นเฉือนระหว่าง 360 – 760 m/s ซึ่งจัดให้เป็นประเภท C นั้นกระจายตัวอยู่ในบริเวณตะวันตกเฉียงเหนือของพื้นที่ (กรอบสีแดง) ที่ ประกอบด้วยตะกอนในกลุ่มตะกอนเชิง (Qc) และกลุ่มตะกอนแม่น้ำ (Qa) บางส่วน

รูปที่ 4.1 การกระจายตัวของความเร็วคลื่นเฉือนในพื้นที่

					site
Position	Geologic symbol	UTM Grid x	UTM Grid y	Vs(30)m/s	classification
1	Qa	497548	2082263	369	С
2	Qa	497297	2080069	410	С
3	Qa	497778	2080885	420	С
4	Qa	496555	2078909	417	С
5	Qff	497767	2074667	293	D
6	Qa	497238	2074791	325	D
7	Qa	497633	2072546	326	D
8	Qa	495220	2071800	347	D
9	Qa	493978	2074074	389	С
10	Qa	494877	2075642	354	D
11	Qa	494217	2074378	282	D
12	Qa	496545	2077886	345	D
13	Qel	496316	2081272	345	С
14	Qel	496063	2080588	437	С
15	Qel	495469	2079080	356	С
16	Qel	495058	2076972	351	С
17	Qc	494631	2079849	366	С
18	Qc	496234	2081760	573	С
19	Qff	501366	2082656	360	С
20	Qff	498502	2082667	263	D
21	Qff	502125	2078753	269	D
22	Qff	499752	2079909	275	D
23	Qff	502773	2077340	361	С
24	Qff	501832	2075576	274	D
25	Qff	499277	2075683	364	С
26	Qff	498572	2073791	304	D
27	Qf	501837	2074276	302	D
28	Qfl	498918	2073665	256	D
29	Qff	499938	2072294	308	D
30	Qf	503063	2082104	329	D
31	Qf	504727	2081362	249	D
32	Qf	504233	2078949	287	D
33	Qf	504402	2076672	307	D
34	Qf	503108	2074963	351	D
35	Qf	504194	2074888	256	D
36	Qf	503643	2073498	304	D
37	Qf	504332	2071776	309	D
38	Qfl	499514	2082224	280	D
39	Qff	500206	2080691	251	D
40	Qfl	500533	2079786	286	D
41	Qfl	500841	2076216	347	D
42	Qff	500395	2073787	259	D
43	Qfl	499190	2072935	272	D
44	Qfl	502079	2071175	264	D

ตารางที่ 4.1 แสดงค่าความเร็วคลื่นเฉือนและการจำแนกประเภทพื้นที่ ณ ตำแหน่งที่เก็บข้อมูล MASW การทำแผนที่การกระจายตัวของความเร็วคลื่นเฉือนของพื้นที่ที่ศึกษา สามารถทำโดยนำ ความเร็วคลื่นเฉือนจากตารางที่ 4.1 ใส่ในโปรแกรม Arcview 3.2 เพื่อแบ่งขอบเขตโดยกำหนดช่วง ความต่างระดับ (contour interval) เท่ากับ 10 (รูปที่ 4.2) เพื่อนำไปประยุกต์สำหรับการจำแนก ประเภทของพื้นที่ (site classification) (รูปที่ 4.3) โดยใช้ความเร็วคลื่นเฉือน (BSSC, 1997)

รูปที่ 4.2 แผนที่ความเร็วคลื่นเฉือนในพื้นที่

รูปที่ 4.3 แผนที่การจำแนกประเภทพื้นที่จากความเร็วคลื่นเฉือน

บทที่ 5 อภิปรายและสรุปผล

ลักษณะธรณีวิทยาของตะกอนในพื้นที่ สามารถจำแนกได้ 5 ประเภท ตามตารางที่ 3.1 ในขณะที่แผนที่การจำแนกประเภทของตะกอนที่ได้จากความเร็วคลื่นเฉือนทั้ง 44 จุด แบ่ง 2 ประเภท จากแผนที่การจายตัวตัวของประเภทพื้นที่และการลากเส้นตัดขวางในพื้นที่ 2 เส้น ให้ผ่าน จุดที่เก็บข้อมูลมากที่สุด (รูปที่ 5.1) พบว่าตะกอนส่วนใหญ่ที่ปกคลุมอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จัดเป็นประเภท D ที่เกิดจากกระบวนการสะสมตัวทางน้ำ ซึ่งมีอ่อนตัวกว่าประเภท C (BSSC, 1997) ที่กระจายตัวอบู่บริเวณตะวันตกเฉียงเหนือ บริเวณเทือกเขาสุเทพ โดยส่วนใหญ่เป็นตะกอน เชิงเขาที่เกิดจากการผุพังและสะสมตัวอยู่กับที่

หากพิจารณาความเร็วคลื่นเฉือนเฉลี่ยของตะกอนแต่ละประเภทตามตารางที่ 5.1 และรูป ที่ 5.2 พบว่า ตะกอน 2 ประเภท คือ Qa และ Qc มีค่าเฉลี่ยอยู่ในการจำแนกพื้นที่ประเภท C ในขณะที่ประเภทอื่นมีค่าความเร็วคลื่นเฉือนเฉลี่ยอยู่ในประเภท D ซึ่งมีความเสี่ยงสูงในการขยาย แรงสั้นสะเทือนจากแผ่นดินไหวและมีหลายตัวแปรใน NEHRP provisions สำหรับการวางแผน ก่อสร้างรากฐานและโครงสร้างทางวิศวกรรมในพื้นที่ดังกล่าง

ประเภทของตะกอน	Qc	Qa	Qfl	Qff	Qf
ความเร็วคลื่นเฉือนเฉลี่ย	404.67	362.00	284.00	296.00	299.00
(m/s)					
Site class	С	С	D	D	D

ตารางที่ 5.1 ค่าความเร็วคลื่นเฉือนของตะกอนแต่ละประเภท

เอกสารอ้างอิง

- กรมทรัพยากรธรณี, 2544. ธรณีวิทยาประเทศไทย เฉลิมพระเกี ยรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคล เฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2552, กรุงเทพมหานคร: กรมทรัพยากรธรณี กระทรวงอุตสาหกรรม, 556 หน้า.
- ปัญญา จารุศิริ, สุวิทย์ โคสุวรรณม, วิโรจน์ ดาวฤกษ์, บุรินทร์ เวชบันเทิง และสุทธิพันธ์ ขุทรานนท 2543. รายงานวิจัย (ฉบับสมบูรณ์) แผ่นดินไหวในประเทศไทย และพื้นแผ่นดินเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เสนอต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว), 171 หน้า.
- ปณิธาน ลักคุณะประสิทธิ์, 2543. กฏกระทรวงฯ กับการออกแบบอาคารต้านภัยแผ่นดินไหว, โยธา สาร ฉบับมกราคม – มีนาคม 2543, คณะกรรมการแผ่นดินไหวแห่งชาติ
- พิชัย ภัทรรัตนกุล, 2546. กำลังต้านทานการเกิดสภาวะลิควีแฟคชันของชั้นดินทรายในภาคเหนือ ของประเทศไทย วิทยานิพนธ์วิศวกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิศวกรรมโยธา ภาควิชา วิศวกรรมโยธา คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สุพจน์ เตชวรสินสกุล, 2549. พฤติกรรมของดินทางพลศาสตร์, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 248 หน้า.
- ศุทธินี ทองสอาด, 2531. การศึกษาร่องรอยทางน้ำเก่าของแม่น้ำปิงในบริเวณที่ราบเชียงใหม่-ลำพูน, วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- Mahajan, A.K., NEHRP soil classification and estimation of 1-D site effect of Dehradun fan deposits using shear wave velocity, Engineering Geology, volume 104, Issues 3-4, 23 March 2009, Pages 232-240.
- BSSC, 1997. Recommended Provisions for the Development of Seismic Regulations for New Buildings, Part 1 – Provisions. Prepared by Building Seismic Safety Council for the Federal Emergency Management Agency, Washington, DC.
- Nutalaya, P., Sodsri, S. and Arnold, E. P., 1985. Southeast Asia Association of Seismology and Earthquake Engineering, Series on Seismology, v. II – Thailand, Bangkok, 403 p.
- Nutalaya, P.and Shrestha, 1990. Earthquake ground motions and seismic risk in Thailand, Proc. 1990 Annual Conf., Engineering Institute of Thailand, Bangkok, pp 55-57.

- Seed, H.B., Romo, M.P., Sun, J., Jaime, A., Lysmer, J., 1987. Relationships between soil conditions and earthquake ground motions in Mexico City in the Earthquake
  September 19, 1985. Report UCB/EERC 87/15. Earthquake Engineering
  Research Center. University of California, Berkeley. 112 p.
- Srisoros, W., 2003. Seismic Microzonation of Chiang Mai City Using Microtremor Observations, M. Eng. AIT Thesis, Asian Institute of Technology, Thailand.
- Street, R., Edward W., Zhenming W., James B., Harris., 2001. NEHRP soil classification for estimating site-dependent seismic coefficient in the Upper Mississippi Embayment, Engineering Geology, Volume 62, Issues 1-3, October 2001, page 123-135.
- Park, C.B., Miller, R.D., Xia, J., 1999. Multi-channel analysis of surface waves. Geophysics 64(3), 800-808.
- Prapaporn Juntamat. 2007. COMPARISON OF SHEAR -WAVE VELOCITY PROFILES OF
  BANGKOK SUBSOILS FROM MASW AND BOREHOLE MEASUREMENTS.,
  Department of Geology, Faculty of Science, Chulalongkorn University,
  Bangkok, Thailand.

ภาคผนวก ก ข้อมูล MASW

Offset (N/A) Trace#

Offset(m) Trace#

Time (ms) 600 2

Time (ms)

ภาคผนวก ข ความเร็วคลื่นเฉือน ณ ความลึกต่างๆ

